

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Кривоносов А. Д. Основы теории связей с общественностью / А. Д. Кривоносов, О. Г. Филатова, М. А. Шишкина. – СПб. : Питер, 2010. – 384 с.
2. Кравченкова Г. М. Паблік рилейшнз як соціальний інститут: нормативний і організаційний підхід / Г. М. Кравченко // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – Запоріжжя, 2013. – Вип. 58. – С. 95–103.
3. James E. Grunig, David M. Dozier. Excellent Public Relations and Effective Organizations: A Study of Communication Management in Three Countries. – Routledge, 2002. – 640 p.
4. Кравченкова Г. М. Соціологічні концепції як теоретична основа рг-діяльності / Г. М. Кравченкова // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 2014. – Вип. 62. – С. 157–163.

Козирєва Н. В., канд. філос. наук, доц.,
*Харківський національний університет міського господарства імені
О. М. Бекетова, Україна*

ФІЛОСОФІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ

До 70-х рр. ХХ ст. філософія майже не займалась дослідженням проблемам міжнародних відносин, обмежуючись описом традиційного концепту «справедливої війни» і поглядів відомих теоретиків міжнародних комунікацій XVIII–XIX ст. Така ситуація була наслідком панування політичного реалізму в міжнародних відносинах, а також відображала традиційне небажання соціально-політичної філософії займатися питаннями комунікативної етики.

Політичний реалізм зводився до таких основних положень:

- держава – єдиний суб'єкт міжнародної політики;
- зовнішня політика визначається національними інтересами;
- загальні результати світової політики залежать від військової потужності держав.

Політичний реалізм не виключає досягнення стабільного миру в світі як мети світової політики й розглядає його як творчу здатність політичної еліти реагувати на суттєві виклики у міжнародних відносинах. Філософські принципи моралі й справедливості сприймалися як «абстрактні», неземні, утопічні, що «зв'язують руки» дипломатам і політикам. Тому для філософії у сфері міжнародних відносин місця не залишалося.

Більшість науковців та політиків вважають так званий «політичний реалізм» вірним засобом для опису минулого, аналізу теперішнього й прогнозування майбутнього. Його витoki зазвичай вбачаються в суспільстві Стародавньої Греції («Пелопоннеська війна» Фукідида) та Італії епохи Відродження («Правитель» Макіавеллі). Однак ця генеалогія була піддана сумніву: з'являється й обґрунтовується думка про те, що «політичний реалізм» – це продукт ХХ ст. Його пов'язують з концепцією держави Макса Вебера і

вважають адекватною реакцією на загрозу диктатури в середині ХХ ст. На тлі жорсткостей нацизму та сталінізму численні мислителі дійшли висновку, воєнна «сила» – головний фактор світової політики. «Благі наміри та моральну поведінку в політиці, – на думку М. Сміта, – завжди використовують негідники. Саме звідси витікає сила реалізму, і саме з цієї причини потрібно змінити світ задля послаблення цієї похмурої доктрини» [7, с. 21].

Зазначене поступово починає змінюватись у 1970-х рр. Відповідні зміни були наслідком виникнення низки чинників і процесів, а саме:

- ядерної рівноваги між США та СРСР;
- нормалізації відносин Схід-Захід (політика розрядки Ніксона – Брежнєва та Ostpolitik ФРН);
- відродження старої європейської концепції анархічного суспільства як перспективи розвитку нормативної теорії міжнародних відносин;
- зростання ролі транскордонних відносин, вільних від великої політики; прагнення міжнародних корпорацій до інтеграції та наднаціональним економічним відносинам в обхід держав [2].

Ці явища викликали нові взаємозв'язки у світовому співтоваристві, новий зміст поняття «держави як суверенного (самодостатнього та автономного) суб'єкта». Що стосується соціальної філософії, то в ній розпочався інтенсивний процес формування нових концептуальних підходів щодо морального статусу суверенітету. Основними із них вважаються такі:

• *Космополітичний підхід* – реалізований у наукових працях Ч. Бейця, який довів, що політичний реалізм Т. Гоббса не дає можливості зрозуміти сучасні міжнародні відносини [3]. Згідно з Т. Гоббсом та іншими статистами, відносини між державами подібні до відносин між людьми у природному стані – *держава державі вовк*. Хоча такий підхід сповідує більшість політиків, він не дозволяє аналізувати сучасні міжнародні взаємозв'язки. Суверенітет держави ніколи не був єдиним та головним фактором соціального буття. Якщо поняття суверенітету все ж застосовується, необхідно надати йому нормативного змісту. Існують прагматичні міркування на користь суверенітету держав, але немає принципів аргументів на користь невтручання в їхні внутрішні справи та виправдання різних підходів до прав людини посиленням на відмінності між державами. Ч. Бейц обґрунтовує цей висновок посиленням на взаємозв'язок між державами та нормативний зміст кантівської ідеї щодо всезагальної здатності індивідів виступати суб'єктами моралі. Тому будь-які посилення на самотійність держав є випадковими та хибними.

Ч. Бейц поставив загальну проблему морального статусу суверенітету держави як базису нормативної теорії міжнародних відносин. Ця теорія оперує традиційними поняттями міжнародного права, світової спільноти, але вивчає також нові проблеми дистрибутивної справедливості, прав людини, охорони довкілля. У цьому зв'язку виникає низка запитань. Чи має держава право вимагати від інших держав невтручання у свої внутрішні справи? Позитивна відповідь тягне за собою інше запитання: чи ж можна вважати це право абсолютним, або воно залежить від дотримання державою певних вимог? Негативна відповідь призводить до не менш гострого запитання: хто має право

втручатися у внутрішні справи – інші держави чи світове співтовариство? У свою чергу гуманітарні аспекти діяльності держав вимагають перегляду традиційної переваги інтересів громадян даної держави над інтересами іноземців при розподілі прав та обов'язків.

Цікаво, що в так званому «політичному реалізмі» такі питання не виникають: суверенітет держави вважається суттєвим чинником, що не потребує моральної аргументації. З точки зору Бейця такий підхід не припустимий, оскільки всі без виключення держави є більш-менш аморальними, то не існує переконливих аргументів на користь їхнього суверенітету. Всі держави існують як посередник між індивідом та світом. На цій основі й потрібно розвивати теорію міжнародних відносин.

• *Поміркований комунітаризм* – розвивається М. Уолцером у книзі «Справедлива та несправедлива війна». Він не вважає, що занепад політичного реалізму неминуче веде до космополітизму. Навпаки, суверенітет держави та невтручання в її справи можуть бути обґрунтовані моральними аргументами. Зокрема, принципи міжнародного права визначають невтручання як норму, а агресію як злочин, що виправдовує війну з метою безпосереднього або опосередкованого захисту. Відповідні принципи утворюють *легалістську парадигму*, яка не обмежується правом. Вона включає й моральний принцип: держава має моральне право захищатися всіма доступними засобами заради самозбереження (буття в часі), а за необхідності застосовувати неправові засоби. З метою обґрунтування цього висновку Уолцер використовує принцип самовизначення індивіда Д. С. Мілля як джерело соціальних прав.

• *Радикальний комунітаризм* – сформульовано в книзі М. Фроста, який услід за Гегелем стверджує, що людська суб'єктивність конструюється сім'єю, громадянським суспільством та державою. Якщо держави виконують це завдання, вони мають право на суверенітет [5].

Однак Уолцер та Фрост не наводять аргументів на користь морального обґрунтування такого суверенітету держави, коли вона отримує право приймати рішення від імені суспільства та бути незалежною від нього.

Правила розуму ніколи не формували політичні рішення. Конфлікт суспільства й держави вічний, тому соціальні права далеко не тотожні державному праву: «Не потрібно зачаровуватись романсом держави й надавати їй такі права, які прямо або приховано пригнічують суспільство, уявним представником якого вона є» [4]. Задля ліквідації уявного представництва норми міжнародного права повинні одночасно регламентувати невтручання у внутрішні справи держави та невтручання держави в права людини. На невтручання у внутрішні справи можуть претендувати лише держави, що дотримуються прав людини. А оскільки ці права порушуються у більшості існуючих держав, їх суверенітет дискусійний. Конфлікт держави та суспільства існує завжди, однак має різні ступені прояву. Отже, норма невтручання у внутрішні справи тотожна дійсним та потенційним властивостям держав. Моральні критерії легітимності держав підривають цю норму та посилюють хаос міжнародних відносин.

• *Плюралістичний підхід* – передбачає хаос нормою світової системи та

головною основою суверенітету держав. Задля цих цілей використовується введене М. Оукшотом поняття відмінності практичних та цільових зв'язків. Світова система – це практичний зв'язок держав, заснований на співіснуванні, однак він не має жодної спільної мети. Держави можуть добровільно укласти різні договори, які завжди є цільовим зв'язком. Міжнародне право встановлює умови та обставини укладання, дотримання, зміни та відміни договорів, а також є продуктом практичного зв'язку. Однак цього недостатньо: «Потрібно таким чином спроектувати світову систему, щоб вона включала різні способи життя та концепції блага. Такий підхід набуває повсякчас більшої цінності в мультикультурному світі. Однак для його успіху люди поза колом західної культури змушені погоджуватись із західними правилами практичних зв'язків, не звертаючи увагу на їх західний генезис» [6, с. 97].

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Корженко В. В. Парадигмально-ціннісні орієнтири суспільного поступу та публічне управління / В. В. Корженко // Державне будівництво : електронне видання. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2016-1/doc/2/03.pdf>
2. Політична енциклопедія / Редкол. : Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – Київ : Парл. вид-во, 2011. – 808 с.
3. Beitz C. Political Theory and International Relations / Charles R. Beitz. – Princeton, New York : Princeton University Press, 1979. – 264 p.
4. Beitz C. International Ethics: A Critical Introduction / Charles R. Beitz. – Princeton, New York : Princeton University Press, 1985.
5. Frost M. Towards a Normative Theory of International relations / M. Frost. – Cambridge : Cambridge University Press, 1986.
6. Nardin T. Law, Morality and the Relations of States / T. Nardin. – New York: Princeton University Press, 1983.
7. Smith M. Realism Thought from Weber to Kissinger / Michael Joseph Smith. – Baton Rouge : Louisiana State University Press, 1986. – 256 p.

Криворучко Н. И., канд. арх., доц.,

Тищенко В. А., магістрант,

Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А. Н. Бекетова, Украина

АРХИТЕКТУРА ЦЕНТРОВ ВЫСОКОЙ МОДЫ КАК СОЦИАЛЬНЫЙ ПРОДУКТ

Архитектор формирует общественные пространства, как социальные коммуникации. На сегодняшний момент общество нуждается в таких пространствах – это такая часть городской среды, которая постоянно и бесплатно доступна для населения. Чаще всего под общественными понимаются места, где происходит городская общественная жизнь. Такие как выставочные центры, зрелищно-театральные центры, площади, набережные, улицы, пешеходные зоны, парки. Можно сказать, что именно общественные